

MOLDOVA – LOCUL ÎN CARE S-A ÎNTÂMPLAT CEVA – ORGANIZAȚIILE JUDEȚENE ALE PARTIDUL ȚĂRĂNIST RADICAL (1932-1940)

**Lavinia – Dacia Gheorghe
Gheorghe Dumitrașcu**

Deși există lucrări importante privitoare la viața partidelor politice românești-prea puține, e drept, referitoare la partidul la care ne-am oprit¹, este normal ca acestea să nu cuprindă totul. Lucrările de dimensiuni mici nu schimbă esența celor mari, dar adaugă fapte, oameni, semnificații mai mici și pot fi, cu adevărat, lucrări de istorie locală.

În acest sens, lucrarea noastră vizează Moldova și, în măsura posibilităților, face referiri la personalitățile politice ale partidului, care s-au detașat, prin activitatea lor, în această zonă. Aceasta pentru că Moldova are o situație specifică. Partidele politice puternice în această provincie, în deceniul 4 - când a ființat Partidul Țărănist Radical - sunt cele de dreapta: Partidul Național Creștin, Garda de Fier și Partidul Național Liberal.² Este adevărat că, nici la nivel național³, PRȚ nu putea concura cu partidele puternice, dar reușește, în două legislaturi să obține locuri în Parlament și să-și facă cunoscută vocea prin personalitățile sale.

Și dacă ne ocupăm de organizațiile județene ale acestui partid, o facem pentru că acestea au existat și în această parte de țară, pentru acei oameni care au avut credințe democratice și au luptat pentru ele în cadrul partidului. O facem pentru că, oricât de mică ar fi așchia de realitate pe care o reprezintă această organizație, fără ea, realitatea reconstruită ar fi mai puțină decât ea însăși.

I. CONTEXTUL POLITIC AL PERIOADEI 1932 - 1938

Putem afirma că deceniul 4 al secolului XX a fost, din punct de vedere politic, unul de criză a democrației. Criza economică internațională n-a ocolit România, care avea o economie agrară slab dezvoltată, repercursiunile făcându-se simțite și pe plan politic, social, permițând elementelor extremiste să submineze democrația parlamentară. Astfel, în unele zone geografico-istorice, antisemitismul a fost

¹ Gheorghe Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical* Grigore Iunian în istoria României (1932- 1940), Ed. Sfera, Buc., 2000; Referitor la aspectele locale ale partidului asupra căruia ne-am oprit, vezi și Gh. Dumitrașcu, *Organizațiile județene Tulcea și Constanța ale Partidului Țărănist Radical*, în „Comunicări de istorie a Dobrogei”, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, 1983, p. 299- 309; Gh. Dumitrașcu, *Contribuții la viața politică din Oltenia 1932- 1940. Organizațiile județene ale Partidului Radical Țărănist*, în „Omagiul istoricului Dan Berindei”, Ed. D.N. Press, Focșani, 2001, p. 391-406; Gh. Dumitrașcu, *Partidul Țărănist Radical în Dobrogea. Organizațiile județene, Durostor și Caliacra- 1932 - 1948*, în „Analele Dobrogei”, VIII, serie nouă, 2005, p. 86-92

² Nicolae Mischie, *Grigore Iunian și epoca sa*, Ed. Clusium, Cluj-Napoca, 2000

³ Lavinia-Dacia Dumitrașcu, *Un moment al luptei politice din România: Iași, 8 noiembrie 1940*, în „Radiografia dreptei românești- 1927- 1941”, FF PRESS, Buc., 1996, p. 417-423

accentuat- expresie a economicului, în primul rând-, fiind practicat și încurajat de ascensiunea Germaniei naziste și comportamentul agresiv al Italiei fasciste. De asemenea, regele Carol II nu făcea nici un secret din diminuarea rolului instituțiilor parlamentare și din intenția de a deține întreaga putere.⁴

Perioada interbelică s-a caracterizat prin conducerea țării, prin rotație, de două partide: cel Liberal și Național Țărănesc, guvernări care nu au putut face față realităților externe ce și-au pus serios amprenta și pe societatea românească.

Guvernul Nicolae Iorga încercase o politică de rezistență națională în fața capitalului străin, dând o lege a conversiunii datoriilor agricole, care s-a dovedit a fi doar o soluție de moment pentru țărănime. Câștigarea alegerilor de PNT a dus la conducerea țării guvernul Al. Vaida-Voevod și apoi Maniu. În fața problemelor economice, guvernarea național- țărănistă a suferit un serios eșec, prin faptul că, nu numai că nu-și respectă promisiunile electorale legate de ușurarea situației datornicilor rurali și urbani, dar dă și o nouă lege a conversiunii, mai restrictivă și mai dezavantajoasă pentru mase⁵.

Guvernarea liberală (1933- 1937), pozitivă în multe privințe, a fost cariată și de pretențiile autoritariste ale regelui, dictate parcă și de situația internațională, total defavorabilă României. Perioada de regim autoritar (1938-1940) a dovedit-o, cu prisosință. A urmat o perioadă politică și mai tulbure- septembrie 1940-ianuarie 1941-.

II. SCURT ISTORIC AL PARTIDULUI ȚĂRĂNESC RADICAL

Credem că, înainte de a vorbi despre organizațiile județene ale Partidului Țărănist Radical, este necesar să prefigurăm imaginea partidului în plan național, într-un fel de „scurt istoric”.

⁴ Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins ș.a., *Istoria României*, Ed. enciclopedică, Buc., 1998, p.429- 430

⁵ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. 2, partea 1, 1918-1933, Ed. științifică și enciclopedică, Buc., 1986

Personalitatea cea mai marcantă este, fără îndoială, Grigore Iunian⁶. În jurul său ia naștere, se dezvoltă și apoi dispare Partidul Țărănist Radical. În 1932, ca ministru al Justiției și vicepreședinte al Partidului Național Țărănesc aflat la putere, era nemulțumit de modul autoritar impus de președintele partidului, considera greșită politica de stabilizare a leului la un curs prea ridicat și cerea menținerea pe linia programului cu care partidul său câștigase alegerile și rezolvarea problemei datoriilor agricole. Cererile îi sunt respinse de conducerea partidului. Ca urmare, împreună cu alți colegi ai săi- în număr restrâns și nu dintre cei mai importanți-, părăsește partidul și înființează Partidul Radical Țărănesc⁷. Pentru PNȚ, efectul negativ a fost, mai degrabă, unul de ordin moral: al doilea vicepreședinte al partidului, după Constantin Stere⁸, ieșea din partid. Conștient sau nu, Iunian făcea, într-un fel, jocul regelui, care urmărea slăbirea partidelor politice democratice puternice.⁹

⁶ GRIGORE IUNIAN- Născut la 30 septembrie 1882, la Târgu Jiu, face liceul la Craiova, absolvent al Facultății de Drept din București. Între 1904- 1920, profesează la Baroul Gorj, apoi la Ilfov, ocupând importante funcții în Consiliul general al Uniunii Avocaților. Din punct de vedere profesional, acesta era unul dintre cei mai buni avocați ai baroului românesc. Pe plan politic, a fost, în toate legislaturile, deputat de Gorj. Din 1905, membru al Partidului Național Liberal, până în 1917, când, împreună cu alți deputați - între care și dr. N. Lupu-, înființează Partidul Muncii de la Iași, partid burghez de stânga. Din 1920, intră în Partidul Național Țărănesc, unde, mai ales după fuziunea cu Partidul Național Român din Transilvania, se va situa în aripa de stânga. A fost deputat în toate parlamentele perioadei, între 1927- 1932 a fost vicepreședinte al partidului, ministru al Muncii și Ocrotirii Sociale în guvernul Știrbei, apoi ministru al Justiției, în prima guvernare țărănistă. În această ultimă calitate, a dat legi care, în limitele regimului burghez, apăra legalitatea și, în măsura posibilă, interesele celor săraci. Activitatea sa politică era, deci, în momentul înființării PȚR, una deosebită. La nivelul conducerii partidului, apare ca unul dintre cei mai hotărâți exponenți ai stângii. (Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea II (noiembrie 1933-septembrie 1940), Ed. științifică și enciclopedică, Buc., 1988, p. 244; Mai pe larg, vezi Gheorghe Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical- Grigore Iunian în istoria României (1932-1940)*, ..., p. 79- 88; Gh. Dumitrașcu, *Crearea Partidului Radical Țărănesc (nov. 1932)*, în „Lucrări științifice ale cadrelor didactice”, vol. 1, Suceava, 1970, p. 247; Gh. Dumitrașcu, *Grigore Iunian (1882- 1940). Note pentru o biografie politică*, în „Omagiul istoricului Gheorghe Buzatu”, Ed. Empro, Focșani, 1999, p. 532- 590; Nicolae Mischie, *Grigore Iunian, apărător al regimului democrat din România*, Ed. Fundației „Constantin Brâncuși”, Târgu-Jiu, 2000)

⁷ Despre acest moment, vezi Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Ed. enciclopedică, Buc., 1994, p. 213- 214; Ioan Scurtu, *Viața politică din România 1918- 1944*, Ed. Albatros, Buc., 1982, p. 110- 111; Ioan Scurtu, *Din viața politică a României 1926- 1947*, Ed. științifică și enciclopedică, Buc., 1983, p. 250-252; *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Ed. Arc, Buc., 1994, p. 40

⁸ CONSTANTIN STERE (1865-1936) este originar din județul Soroca, din comuna Cerepcău. Despre activitatea lui politică se cunosc multe. Amintim doar că, datorită legăturilor cu mișcarea revoluționară rusă, a fost condamnat în Siberia, de unde fuge și se stabilește în România. Din 1901, a fost profesor la Facultatea de Drept din Iași. Printre primii promotori ai ideii de reformă agrară în România, a militat pentru un program radical. De asemenea, este fondatorul curentului cultural și politic poporanist, fiind sociolog, politolog și romancier. Înainte de Primul Război Mondial îl găsim între liderii Partidului Național Liberal, fiind bun

Iunian era conștient că nu putea participa singur, cu succes, la alegerile care erau foarte aproape. Ca urmare, încearcă o politică de fuziuni. În acest sens, inițiază o apropiere Goga, în perioada în care tratativele cu dr. Lupu și cu C. Stere trenau. De altfel, încercarea făcută cu dr. Lupu eșuează, acesta refuzând să renunțe la atacurile virulente împotriva Coroanei.¹⁰

În februarie 1933, are loc fuziunea cu Partidul Țărănesc Democrat al lui C. Stere- și acesta părăsise Partidul Național Țărănesc, considerând că deviasse de la linia programului, în urma luptelor intestinale¹¹-. Un fel de compromis, convenabil pentru amândoi șefii de partide: C. Stere se putea retrage onorabil din viața politică, iar Iunian moștenea câteva organizații politice ce-i confereau influențe politice în Basarabia.¹² Ia naștere, astfel, Partidul Țărănist Radical, al cărui președinte va fi. Ca dată a fondării Partidului: februarie 1933.¹³

Partidul Țărănist Radical reprezenta interesele țăranimii mici și mijlocii, a burgheziei mici orășenești și a intelectualității cu vederi democratice. Avea o influență mai mare în unele zone și dispunea de un aparat format din liber profesioniști (între care avocați, medici, alți intelectuali).¹⁴ Repede, și-a creat organizații în majoritatea județelor- în august avea 55 de organizații în cele 71 de județe¹⁵-, mare influență având

---

prieten cu Ion Brătianu. S-a opus intrării României în război alături de Rusia țaristă, a prevăzut căderea țarismului și izbucnirea revoluției ruse. În timpul ocupației germane, a rămas la București, editând ziarul „Lumina”, care a fost folosit, fără angajarea lui, de ocupanți. Pentru aceasta a fost acuzat de trădare. Imediat după armistițiul, a plecat în Basarabia, unde a jucat un rol important în unirea acesteia cu România. În acest sens, a înființat aici Partidul Țărănesc din Basarabia, a contribuit la unirea acestuia cu Partidul Țărănesc din vechiul Regat și a încercat fuziunea cu Partidul Național din Transilvania. Ca sociolog, a creat doctrina partidului și i-a trasat tactica. Datorită atitudinii sale din timpul războiului nu a putut deveni ministru în guvernul Maniu, dar a criticat activitatea Partidului Național Țărănesc, din care demisionează. Cum și basarabienii erau împărțiți, Stere formează Partidul Țărănesc Democrat, care va fuziona cu PRȚ. (Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 246 și urm.; Gheorghe Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical- Grigore Iunian în istoria României (1932- 1940)*, ..., p. 89- 91; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 250-251)

⁹ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, Buc., 1999, p. 253

¹⁰ Gheorghe Dumitrașcu, *Eșuarea planului de refacere a Partidului Țărănesc (1932- 1934)*, în „Omagiu istoricului Ioan Scurtu”, Ed. D.M. Press, Focșani, 2000, p. 322

¹¹ Despre acest subiect, vezi și Ioan Căpreanu, *Partide și idei politice în România (1880- 1947)*, Ed. didactică și pedagogică, Buc., f.a., p. 220-223

¹² Gheorghe Dumitrașcu, *Eșuarea planului de refacere a Partidului Țărănesc....*, p. 323

¹³ Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei ș.a., *Enciclopedia partidelor politice din România 1859- 2003*, Ed. Meronia, Buc., 2003, p. 146

¹⁴ Al. Gh. Savu, *Sistemul partidelor politice din România 1919- 1940*, Ed. științifică și enciclopedică, Buc., 1976, p. 73

¹⁵ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. 2, partea 2, Ed. științifică și enciclopedică, Buc., 1988, p. 244

în sud-vestul și estul țării. În alegerile din același an, reușește să obțină 84 000 voturi și 6 locuri în Camera Deputaților.¹⁶

Acțiunea lui Iunian de ieșire din PNȚ a fost sprijinită de ziarul „Cuvântul”, al lui Nae Ionescu, organ de presă care, timp de un an, a fost un adevărat ziar al PRȚ. Periodicul central al Partidului este „Deșteptarea”, care apare între aprilie 1933-noiembrie 1937. În provincie apar alte peste 30 de publicații, câteva în ele în mai multe limbi. Acestea apar în câteva numere, neregulate.¹⁷

Programul PȚR este definitivat la sfârșitul lui 1933 și publicat anul următor. Acesta prevedea respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, naționalizarea bogățiilor subsolului, reorganizarea Băncii Naționale, protejarea mai eficace a clasei producătoare- singura soluție pentru îmbunătățirea situației economice a maselor, își propunea să asigure românilor puterea de a dezvolta și înflori din punct de vedere economic, la nivelul unor elemente etnice cu o poziție mai bună, datorită situației privilegiate pe care o avuseseră înainte de 1918. Pe plan politic, milita pentru regim constituțional- parlamentar, considerat a fi singurul capabil să asigure apărare intereselor claselor producătoare. De asemenea, dorea apărarea libertăților democratice, democratizarea regimului parlamentar se situa împotriva regimurilor dictatoriale de orice coloratură. Un alt punct important din program viza apărarea integrității teritoriale, partidul situându-se, ferm, împotriva politicii revizioniste a statelor nemulțumite de configurația teritorială hotărâtă prin Pacea de la Paris.¹⁸ Conform programului, PȚR era un partid de stânga.

Activitatea parlamentară a PȚR este una activă. Reprezentanții săi combat introducerea stării de asediu și a cenzurii, poziția de expectativă a guvernului față de partide de dreapta, politica defectuoasă de înarmare a țării, afacerea „Skoda”.

Prin programul său, dar, mai ales, prin activitate, Partidul Țărănist Radical se constituie în cea mai de stânga forță politică burgheză din România acestei perioade.¹⁹

În PȚR se creează 2 curente față de ideea formării unui front popular democratic, de fapt, în jurul Partidului Comunist din România: pentru acest demers se manifestau: Al Măță, C. Leancă, Radu Olteanu- președintele organizației județene Brașov, iar împotriva: Grigore Iunian, Ion Codreanu și Tudor Ionescu, aceștia considerând imposibilitatea de a colabora cu PNȚ și PCR. Deși nu s-a încadrat în acest front atunci când a fost nevoie, partidul a luptat pe aceeași platformă, dar singur, alegerile parlamentare din decembrie 1937 sancționându-i, în mod dureros, politica izolaționistă.²⁰

¹⁶ Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei ș.a., *op. cit.*, p. 146; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, partea 2, p. 244

¹⁷ Gheorghe Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical- Grigore Iunian...*, p. 71

¹⁸ Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei ș.a., *op. cit.*, p. 146; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, partea 2, p. 245; Mai pe larg, vezi Gheorghe Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical- Grigore Iunian...*, p.57- 64

¹⁹ Partidul Țărănist Radical de sub conducerea domnului Grigore Iunian. *Statutele și principiile programatice ale partidului*, Buc., 1934, p. 99-103; *Politics and political parties in Roumania*, International reference library publishing Co, London, 1936, p. 186-189; Gh. Dumitrașcu, *Locul...*, p. 63

²⁰ „Monitorul oficial”, partea I, nr. 301, 30 dec. 1937, p. 9716-9717

Tot în ideea întăririi partidului, pe 18 martie 1937, PNT fuzionează cu Comitetele Cetățenești, conduse de Dem. I. Dobrescu. Uniunea nu durează decât 9 luni (până pe 30 noiembrie), aceasta nefiind niciodată completă, ci mai degrabă conjuncturală, punctul comun reprezentându-l atitudinea antifascistă. Dar, astfel, PȚR caută să-și întărească poziția în capitală, iar Dem I. Dobrescu să câștige, din nou, fotoliul de primar al Bucureștiului.

Iunian încearcă, fără succes, o fuziune cu Argetoianu în ideea împiedicării impunerii regimului de autoritate regală.

Alegerile din decembrie 1937 aduc Partidului Țărănist Radical 69 198 voturi (2,25%) și 9 mandate în Parlament. Mai puțin decât se estimase, aceasta și datorită ostilității cu care a privit alianța cu alte partide democratice.²¹ După alegeri, disensiunile din Partid s-au întesit, ducând la slăbirea acestuia. După ruperea de Dem I. Dobrescu, a urmat răfuiala cu „disidenții” din organizația județeană Prahova, care, sub conducerea inginerului Dumbravă, votaseră, aproape în întregime, cu PNT, ceea ce a determinat dizolvarea organizației de tineret. Fruntași ai organizației din Durostor și Silistra sunt înlăturați, fiind acuzați de sabotaj în timpul campaniei electorale. Acestor probleme li se adaugă lipsa subvențiilor și a bazei materiale, astfel încât ziarul partidului „Deșteptarea”, rezistă până în decembrie 1937, când își încetează activitatea, singurul periodic care va sprijini PȚR, rămânând „Lumea Românească”, periodic ce nu mai poate fi socotit integral țărănist radical.

La începutul anului 1938, Grigore Iunian considera că doar coalizarea tuturor forțelor politice putea stopa drumul spre putere al partidelor de dreapta și regreta că nu cooperase cu PNL. Încercările sale, în acest sens, sunt tardive. De asemenea, păstra o poziție de expectativă față de instaurarea regimului lui Carol II, deși membrii partidului său nu erau de acord.

Fisurile în partid se înmulțesc prin acțiunea unor țărănist-radicali din Oradea, care „își iau libertatea de acțiune” și, în februarie 1938, erau gata să treacă la național-țărăniști. Știrea o deținem din ziarul „Facla”, opozant clar al PȚR, care aștepta dispariția finală a partidului. Aceeași sursă informează despre o grupare din Moldova exclusă de la național-țărăniști și primită de țărăniști radicali și despre vreo 30 de muncitori tinichigii din București care intră în PȚR.²² Unele dintre afirmații par a fi mai mult dorințe.

În noua legislatură, PȚR se situează împotriva guvernului Goga-Cuza, pe care Iunian îl considera neviabil, politica sa fiind neconstructivă și chiar primejdioasă, fapt pentru care, contactele cu guvernul sunt aproape nule.

La 10 februarie 1938, regele dădea lovitura de grație înlăturând guvernul Goga-Cuza și începând acțiunea de lichidare a partidelor politice. PȚR nu era foarte afectat, el neavând cadre care să-l urmeze pe rege. De altfel, acesta sesizase primejdia ce putea veni dinspre rege încă de la începutul guvernării Goga-Cuza. Așa că instaurarea regimului de autoritate regală nu a fost chiar o surpriză pentru Iunian. De altfel, abia pe 11 februarie era primit la Palat, unde refuză fotoliul pe ministru al Justiției ce-i fusese desemnat. El va respinge, pe față, și Constituția supusă de rege

²¹ Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei ș.a., *op. cit.*, p. 147

²² Gheorghe Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical- Grigore Iunian...*, p. 205

plebiscitului.²³ Astfel, PȚR va milita, alături de alte partide politice, pentru doborârea dictaturii regaledar nu se reușește trecerea peste neînțelegeri pentru realizarea unui memoriu în ideea desființării partidelor politice.

La 30 martie 1938 Grigore Iunian se retrage din viața politică, fiind bolnav de cancer, boală care-i va determina moartea, în decembrie 1940. Partidul Țărănist Radical dispăre de pe scena politică românească în mai-iunie 1938. Unii membri ai partidului își încetează activitatea politică, alții (în frunte cu Vasile V. Haneș) au fuzionat, în mai 1943, cu PNȚ, iar o grupare masivă, condusă de Tudor Ionescu, a fuzionat cu PSD, în martie 1944.²⁴

III. ORGANIZAȚIILE LOCALE ALE PARTIDULUI ȚĂRĂNIST RADICAL DIN MOLDOVA²⁵

Cum activitatea țărănist-radicalilor s-a desfășurat mai ales la nivel județean, organizația județeană fiind unitatea de măsură și pentru electorat și pentru popularitate, cum, în sfârșit, pe parcursul celor 6 ani n-a existat nici măcar o dată invocarea unei organizații PȚR zona Moldovei, considerăm necesară analiza partidului pe criteriu județean. În ultimă instanță, la organizațiile județene se pregăteau alegerile, bătăliile propagandistice, iar când era judecată importanța unui partid, se lua ca argument tăria și numărul organizațiilor județene.

Organizațiile județene din Moldova nu au fost destul de puternice pentru a se impune pe plan național. De altfel, aceasta se „citește” și din singurul periodic al partidului apărut în Moldova, în doar câteva numere. Este vorba despre „Îndrumarea” de la Dorohoi.

1. **Organizația județeană Covurlui** a fost printre primele înființate și cea mai puternică din regiune. Discuții legate de aceasta avuseseră loc încă înainte de 20 noiembrie 1932, între Grigore Iunian și Vlad Dimitriu- fruntașul grupării național țărăniste din Galați, grupare care va trimite o scrisoare de adeziune la acțiunea de la Câmpulung Muscel, unde ia naștere Partidul Radical Țărănesc. Scrisoare era, de fapt, și o acuză la adresa PNȚ și a conducerii acesteia din Covurlui. Între semnatarii scrisorii: Vlad Dimitriu- fost deputat-, I. Măgură- avocat-, Alex. Chicioara- fost inspector școlar-, Gh. Cotlaru- profesor-, Gh. Cupșa- avocat-, L. Rapaport- avocat-, dr. E.T. Columb- avocat-, V. Cioveanu- avocat-, dr. Th. Vermont, I. Bralavev, G. Garpukel- comercianți-, M. Ciobanu- institutor-, V. Doicu- avocat-, G. Mihalea- fost deputat, Panaitescu- student-²⁶ Luna următoare, la Galați, se desfășoară o mare manifestație, la care sunt prezenți Grigore Iunian și alți fruntași PRȚ. La întrunirea

²³ *Ibidem*, p. 211-212

²⁴ Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei ș.a., *op. cit.*, p. 146; Gheorghe Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical- Grigore Iunian...*, p. 211-212

²⁵ Chiar dacă s-ar putea ca materialul să pară încărcat, prin enumerarea personalităților partidului, a declarațiilor acestora, considerăm că este necesar pentru definirea locului pe care organizațiile județene din Moldova le-au avut în cadrul PȚR, păstrând limbajul din presa timpului. În ceea ce privește personalitățile partidului, vezi o prezentare a acestora în Gheorghe Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical- Grigore Iunian...*, p. 77-112

²⁶ „Îndrumarea nouă”, Câmpulung Muscel, II, nr. 1, 1 dec. 1932; „Plugarul”, Bazargic, I, nr. 3, 8 iun. 1933; „Deșteptarea”, Buc., nr. 1, 30 apr. 1933

politică de la teatrul cel mare al oraşului au luat cuvântul: preşedintele partidului, de frunzaşi de la Brăila, de Vlad Dimitriu şi Cotlaru de la Galaţi. Grigore Iunian şi-a motivat venirea prin necesitatea ca un om politic să se verifice tot timpul prin contactul cu opinia publică. Cuvântarea lui Vlad Dimitriu a fost îndreptată împotriva naţional-ţărăniştilor, „care ne-au dus la paralizarea vieţii economice” La consfătuirea de la Galaţi a şefilor organizaţiilor ţărănist- radicale din judeţ - 2 aprilie 1933- au participat peste 3000 persoane.²⁷

Primul congres al organizaţiei judeţene Covurului se desfăşoară pe 11 iunie 1933, fiind urmat de o întrunire publică, la care participă aproximativ 500 de membri ai partidului şi cam 1000 de neînregimentaţi politic, atraşi de credibilitatea idealistă a programului. Cuvântările ţinute ating cele mai stringente probleme ale societăţii româneşti: avocatul Paraschivescu Bălăceanu a susţinut că salvarea nu va veni de la Liga Naţiunilor, ci din interior; deputatul I. Florescu de la Hotin şi avocatul Dimov de la Brăila au criticat politica naţional-ţărăniştilor; Tudor Ionescu- secretar general al partidului- a mers pe ideea că PŢR este apărător al claselor producătoare; Leancă- un lider deosebit de important al mişcării ţărănist radicale din Basarabia- a remarcat că nu se puteau face economii, la nesfârşit, pe seama maselor, fără a pune ţara în pericol; Iunian a atacat împrumuturile oneroase contractate de guvern, a atacat starea de asediu şi a invocat faptul că PNŢ a renunţat să convoace un congres judeţean din lipsă de membri.²⁸

Cel de-al doilea Congres are loc în aprilie 1935 şi se remarcă puternice luări de poziţie împotriva fascismului. Aceasta este una dintre direcţiile principale ale PŢR. Grigore Iunian şi C. Constandache au insistat, în discursurile lor, pe problemele interne ale ţării, combătând starea de asediu, sărăcia, mizeria şi proasta organizare a vieţii de stat. A fost apreciată în sens pozitiv activitatea organizaţiei judeţene şi a preşedintelui ei, deputat în Parlament.²⁹

De altfel, manifestări de tip antifascist au avut loc şi cu prilejul pregătirii campaniilor electorale pentru alegerile comunale din 1934 şi pe 1 noiembrie 1936. În ultimul caz, cea mai mare manifestaţie a ţărănişti-radicali la Galaţi, a fost organizată ca răspuns la manifestaţia de extremă dreapta ce avusese loc cu doar 3 săptămâni înainte. 6000 de ţărani, împărţiţi pe sectoare, au defilat cu pancarte „pe care stăteau scrise parolele de luptă ale partidului”, între care „Jos dictatura!”, „Jos starea de asediu şi cenzura!”, „Trăiască ţărănimea şi muncitorimea unite!”

Defilarea a durat o oră.

În faţa mulţimii prezente, au luat cuvântul mai mulţi preşedinţi de organizaţii judeţene, care au combătut fascismul, ca ideologie şi organizaţii. Ziaristul Al. Cioc, din Transilvania, considera că, în situaţia sociali-economică şi politică a momentului, singura soluţie era „unirea întregii muncitorimi şi ţărănimi, de orice limbă sau credinţă în marele front al muncii, împotriva exploatării”. Secretarul general al PŢR, Tudor Ionescu, referindu-se la mişcarea de extremă dreapta, socotea purtarea zvasticii de către fasciştii români ca „semnul trădării naţionale”, deoarece „zvastica lui Hitler

²⁷ „Deşteptarea”, I, nr. 1, 30 apr. 1933; „Dimineaţa”, 4 apr. 1933, p. 6

²⁸ „Deşteptarea”, I, nr. 3, 13 iun 1933 nr. 8, 18 iun. 1933

²⁹ Loc. cit., III, nr. 54, 9 mai 1935, p. 3

tinde să distrugă rosturile neamului românesc” Cuvântarea lui Grigore Iunian a fost, de asemenea, ca un clopot de alarmă: „*Vrem pacea dar trebuie s-o construim. Trebuie să formăm un grup al țărilor care au interese pentru apărarea păcii. Stăm pe aceeași linie de mijloc împotriva tuturor tendințelor de extremă dreaptă sau de extremă stângă*”. Acesta s-a pronunțat și pentru „*prietenia cu Rusia sovietică*”, dar nu și pentru o alianță militară. În legătură cu Germania, Iunian admitea relații economice și, eventual, culturale. Punctul lui de vedere: „*o politică proprie românească înseamnă organizarea mijloacelor de rezistență proprie...Trebuie să fim pregătiți sufletește ca să putem să apărăm cu orice preț și cu orice jertfă hotarele țării noastre*” Frunzașii locali Chicioroagă și profesorul I. Cotlaru, vicepreședinte al organizației, s-au pronunțat, primul, pentru solidaritatea între toți fiii țării, iar al doilea, pentru necolaborarea cu alte forțe politice. Probabil, pentru a lăsa impresia că PRȚ reprezintă o forță, Vlad Dimitriu vorbește despre propunerile de fuziune ce i-au fost făcute, dar pe care conducerea le-a respins, pentru a nu produce „*confuziune*”

La sfârșitul acțiunii, s-a redactat și trimis o telegramă regelui Carol II, care se găsea la Praga, prin care i se cerea să lupte „*pentru ridicarea poporului și întărirea țării*”.³⁰

În ceea ce privește rezultatul alegerilor în Covurlui, în 1933 se reușește obținerea a 6,9% din voturi, iar Vlad Dimitriu este ales deputat.³¹ La alegerile parlamentare de peste 4 ani, organizația județeană obține, de asemenea, rezultate meritorii, reușind să-l aibă ca reprezentant în Parlament, din nou, pe Vlad Dimitriu.³²

Organizația de Covurlui, una dintre cele mai puternice din țară, nu a avut un ziar propriu important, deși se vorbește despre profesorul Gh. Cotlaru, redactor la „*Vreamea nouă*” din localitate, unde și „*Revista vremii*” îi făcea servicii.³³

Fără îndoială, personalitatea ce mai importantă a organizației este **Vlad Dimitriu**, unul dintre primii 10 lideri ai partidului. Președinte al organizației județene Covurlui, doctrinar, luptător antifascist, parlamentar, se bucura de mare prestigiu datorită poziției sale rectilinii și moralității sale. Cu orice prilej, acesta se pronunță în favoarea celor exploatați și năpăstuiți. De pe poziția câștigată, protestează împotriva arestării muncitorilor de la Grivița, din 1933 și condamnă guvernul vinovat de crime; în iunie 1934 combate, în parlament, proiectul de lege privind împrumutul intern pentru plata creanței putrede; realizează un proiect pentru „*simplificarea*” aparatului de stat; combate destituirea forțată a 250 de ofițeri și politica guvernului care a dus la înrăutățirea situației țăranilor și salariaților statului. A fost un antifascist convins, adept al apărării democrației, singurul cadru în care România poate trăi și prospera. În acest ultim sens, criticând virulent politica PNT și PNL, cărora le reproșează „*fabricarea*” democrației. Deși, chiar și în Galați, au existat încercări de colaborare a forțelor muncitorești și democratice³⁴, Vlad Dumitriu nu a împărtășit ideea unui front

³⁰ *Loc. cit.*, III, nr. 37, 24 mai 1934, p. 2,5; IV, nr. 80, 27 nov. 1936, p. 3

³¹ *Loc. cit.*, I, nr. 28, 24 dec. 1933, p. 4

³² „*Parlamentul românesc*”, VIII, nr. 255-258, 31 dec. 1937; „*Timpul*”, 23 dec. 1937

³³ „*Deșteptarea*”, nr. 71, 15 mar. 1936, p. 2; 29 mar. 1937, p. 1

³⁴ Arhiva Institutului de Studii istorice și social-politice de pe lângă CC al PCR, fond IV, dos. 817, f. 25

popular antifascist în jurul PNT, considerând că acesta nu se poate face împreună cu asasinii de la Grivița și Lupeni. De altfel, în toate ocaziile, s-a manifestat pentru păstrarea „liniei drepte”, fără alianțe de stânga sau de dreapta.³⁵ Chiar dacă această atitudine a fost urmarea unei convingeri durabile, chiar dacă pe această platformă net antifascistă a fost, din nou, ales deputat în 1937, atitudinea sa față de unirea tuturor forțelor antifasciste n-a fost corespunzătoare momentului.

În februarie 1938, organizația din Galați organizează ultima manifestație publică a PȚR înainte de instaurarea regimului autoritar regal, în care se cerea unirea tuturor forțelor democratice împotriva guvernului Goga- Cuza și a planurilor regale de dictatură fățișă.³⁶

În 1943, Vlad Dimitriu, Petre Hanes, Nicu Iunian, Aristide Schileru și alții, s-au întors la PNT.³⁷

2. Organizația județeană Botoșani

Pe 5 februarie 1933, această organizație exista, de vreme ce, la Botoșani, avea loc o mare întrunire, în prezența lui Grigore Iunian și a peste 3000 persoane.³⁸ Probabil că existența ei a fost mai mult formală, de vreme ce, peste un an, în septembrie se cereau „*lămuriri cu privire la programul PȚR*”.³⁹ Mai mult, în 1937, un ziar central scria că, în urmă cu câteva săptămâni, la Botoșani, luase ființă o organizație țărănist- radicală, formată din intelectuali, muncitori și funcționari fără partid și că, pe 13 iunie, urma să se inaugureze și clubul organizației.⁴⁰ Deci, până la această dată, organizația fusese ca și inexistentă. Se remarcase doar prin manifestații antifasciste, anticuziste, după cum remarcă organul de presă al LANC, „Chemarea” și „Deșteptarea” al PȚR.⁴¹

Organizația era condusă de avocatul **Ion Apăteanu**- președinte-, profesorul universitar Mihai Filip, Vasile Lupu și meseriașul Petre Pădureanu.⁴² Organizația suferă câteva „defecțiuni”. Astfel, în 1935, după cum declară Mihail Filip în presa centrală a PȚR, în mod „*pripit*”, acesta se aliase, în mai, „*acțiunii d-lui Vaida*”, dar se va întoarce în organizație, în octombrie.⁴³ În ianuarie 1937, avocatul Apăteanu își dă

³⁵ „Deșteptarea”, nr. 80, 27 nov. 1936, p. 3; nr. 70, 18 feb. 1936; nr. 78, 4 iul. 1936, p. 4; „Lumea românească”, nr. 187, 8 dec. 1936

³⁶ „Lumea românească”, nr. 249, 8 feb. 1938, p. 7

³⁷ Arh. de stat Tulcea, fond Prefectură, dos. 1069/1936, f. 213; „Deșteptarea”, nr. 16, 17 sep. 1933, p. 2; nr. 24, 19 nov. 1933; nr. 42, 3 feb. 1934, p. 6; nr. 47, 12 mar. 1934; nr. 71, 15 mar. 1936, p. 2; 29 mar. 1937, p. 15 oct. 1937; *Dezbaterile Adunării Deputaților. Ședința din 29 iunie 1934*, p. 554; nr. 14, 14 iul. 1934, p. 1124; nr. 8, 5 dec. 1935, p. 109; nr. 9, 20 ian. 1937, p. 1935; nr. 10, 10 dec. 1935, p. 147; nr. 25, 21 feb. 1936, p. 954; nr. 47, 12 mar. 1937; „Adevărul”, nr. 15681, 26 feb. 1935, p. 7; „Lumea românească”, nr. 85, 25 aug. 1937; „Libertatea”, I, nr. 9, 5 sep. 1944, p. 3

³⁸ „Dimineața”, 7 feb. 1933, p.3; „Deșteptarea”, nr. 1, 30 apr. 1933

³⁹ „Deșteptarea”, nr. 44, 25 dec. 1934

⁴⁰ „Lumea românească”, nr. 6, 7 iun. 1937, p. 8

⁴¹ „Chemarea”, Botoșani, VII, nr. 96, iul. 1932; „Deșteptarea”, nr. 32, 3 nov. 1933

⁴² „Deșteptarea”, nr. 25, 6 dec. 1933, p. 2

⁴³ *Loc. cit.*, nr. 61, 10 oct. 1935, p. 2

demisia din funcția de președinte al organizației județene, în locul lui fiind numit profesorul Mihail Filip, din București, care s-a remarcat pe plan ideologic, dar va abandona PȚR, se pare, din motive politicianiste.⁴⁴

Organizația nu contează din punct de vedere electoral, fiind ignorată inclusiv de presa din Botoșani, care publică însă articole privind linia politică și acțiunile PȚR, cele legate de articolele din publicațiile centrale ale lui Mihail Filip.⁴⁵

De altfel, ocaziile în care se amintește despre această organizație sunt cele legate de apariția articolelor de presă ale lui **Mihail Filip**, președinte al organizației județene Botoșani a PȚR, din 1937, unul dintre cei mai activi fruntași al partidului în presa centrală- fără să aibă un rol notabil în organizația județeană pe care o conducea-. Economist de formație, combate politica PNȚ de încredere nejustificată în conferințele economice mondiale, în condițiile în care lumea era zguduită de șomaj și prăbușiri de valori. De asemenea, critică acordul României cu Geneva, considerând că experții străini impuși constituie o nenorocire pentru noi. Nici pentru liberali nu are cuvinte de laudă, considerând exagerată și parazitara politica lor industrială, socotind că refacerea și progresul României nu sunt posibile prin existența unei agriculturi ruinate, epuizate, cu gospodăria țărănească sleită. Le mai reproșează comerțul prin clearing, care creează doar impresia unei balanțe active, de care nu putem beneficia pentru acoperirea necesităților în valută.⁴⁶

Deși numărul articolelor pe teme economice este mare, problema principală a intervențiilor sale o constituie democrația efectivă a statului. De facto, din acest punct de vedere, este teoreticianul numărul 1 al partidului, prin teoria pe care a lansat-o. Este adversar al capitalismului românesc parazit și speculativ, pronunțându-se pentru micșorarea ponderii capitalului privat în industrie. Deși nu neagă progresele realizate în agricultură, consideră că acestea au constituit surse doar pentru o industrie parazitara „*cu tendințe trustificatoare*”, în cadrul unei „*ideologii liberale neocapitaliste*”, care are „*efecte păgubitoare*” pentru situația claselor mijlocii și a posibilităților de amortizare socială și de echilibru bugetar: „*Spre deosebire de această ideologie neocapitalistă cu efecte atât de păgubitoare pentru situația claselor mijlocii și a posibilității de armonizare socială și de echilibru bugetar noi aspirăm la o reală îmbunătățire a producției și la o totală armonizare socială prin amputarea beneficiilor bancare și industriale care au știut și au putut până în prezent să se scuture de rigorile crizei și să le arunce pe spinarea muncitorilor.*”⁴⁷

Vorbind despre „*raporturile dintre factorul muncă și capitalul sugrumător*”, Mihail Filip vede în intervenționism mai mult decât ceea ce este și că „*natura acestui*”

⁴⁴ „Dimineața”, nr. 10789, 5 ian. 1937, p. 6; „Deșteptarea”, I, nr. 22, 5 nov. 1933, p. 2; nr. 25, 6 dec. 1933, p. 2

⁴⁵ „Horia”, nr. 3, 10 aug. 1936; „Glasul nostru”, nr. 1, 10 iul. 1937; nr. 4, 31 iul. 1937 etc.

⁴⁶ *Loc. cit.*, nr. 6, 4 iun. 1933; nr. 11, 9 iul 1933; nr. 18, 1 oct. 1933; nr. 19, 8 oct. 1933; nr. 37, 24 mai 1934; nr. 65, 1 dec. 1935; nr. 66, 19 dec. 1935; nr. 67, 1 ian. 1936; 69, 3 feb. 1936; nr. 70, 18 feb. 1936

⁴⁷ *Loc. cit.*, nr. 74, 3 mai 1936; nr. 71, 15 mar. 1936, p. 2

*intervenționism de stat se va justifica tot mai mult cu aspirațiile vitale ale clasei muncitoare ce constituie izvorul neseecat al energiilor naționale...*⁴⁸

Ideea fundamentală a PȚR în problema de stat- care trăiește din negarea Partidului Național Țărănesc- este combaterea ideii de stat țăărănesc, considerând că acesta „*oscilează între filocapitalism și bolșevizarea rurală*”, propunând, unul țăărănist-radical, privit ca „*un stat de tranziție între capitalism și socialism în condițiile unei crize prelungite sau poate nesfârșite a capitalismului*”⁴⁹ La un moment dat, găsim puncte serioase de contact între statul țăărănesc și cel preconizat de Partidul Național Creștin, primul în dauna maselor mijlocii de la orașe, celălalt în dauna minorităților etnice, mai ales a evreilor.

În altă ordine de idei, deși sesizează pericolul extremei dreapta românești, este tentat să-l subestimeze. Dar, este conștient de primejdia pe care-o reprezintă Germania hitleristă și acoliții ei.⁵⁰

Din acest punct de vedere, dar și din altele, Mihail Filip are, pe plan teoretic, o poziție interesantă în PȚR, deși, la nivelul organizației județene- și așa destul de slabă-, n-a avut vreo importanță notabilă.

3. Organizația județeană Baia (Fălticeni) apare înainte de aprilie 1933. Nici activitatea sa nu o scoate în evidență: a organizat doar câteva întruniri propagandistice, la care iau cuvântul Iunian, Leon Rădulescu - secretar general al PȚR - și V. Tîmpeanu - președintele organizației -. Ideea cea mai importantă ce rezidă din acestea este aceea că nu contează puterea politică, ci cea morală.⁵¹ În octombrie același an, ședința comitetului executiv a propus măsuri pentru pregătirea ideologică a cadrelor și pentru editarea unui organ de presă.⁵² Lista județului Baia pentru alegerile din decembrie 1933 îi cuprindea pe: Virgil Tîmpeanu- fost deputat și prefect -, Lazăr Peltz, dr. Ioniță, Vasile N. Floarea. Rezultatele au fost deplorabile: 136 voturi.⁵³ Poziția acestei organizații a rămas, în continuare, insignifiantă la scara județului.

4. Organizația județeană Bacău

Nu știm dacă întrunirea țăărănist radicală proiectată a avea loc la Bacău, pe 28 mai 1933, s-a ținut, dar știm că, peste o lună, pe 29 iunie, a avut loc o reuniune, la care au vorbit Grigore Iunian, avocatul Marcel Capril, iar, dintre localnici, Constantin Damian- președintele organizației- și avocatul S. Kaufmann.⁵⁴

Organizația nu se va impune prin rezultate electorale. Lista prezentată la alegerile din 1933 i-a cuprins pe: Constantin Damian, S. Kaufmann, Marcel Capril,

⁴⁸ *Loc. cit.*, nr. 71, 15 mar. 1936; nr. 77, 26 iun. 1936. Mai direct: „ În această așezare mijlocie, între ordinea capitalistă și cea socialistă și în conștiința că durabilitatea actualei crize este încă imprevizibilă și poate nesfârșită, noi înțelegem să căutăm o adaptare definitivă la atmosfera acestei crize în sensul statornicirii unui nou echilibru economic și financiar.” „Deșteptarea”, nr. 71, 15 mar. 1936, p. 1-2)

⁴⁹ *Loc. cit.*, nr. 77, 26 iun. 1936

⁵⁰ *Loc. cit.*, nr. 58, 7 iul. 1935; nr. 71, 15 mar. 1936; nr. 79, 4 oct. 1936; nr. 86, 15 oct. 1937

⁵¹ „Dimineața”, 4 apr. 1933, p. 6; „Deșteptarea”, nr. 1, 30 apr. 1933

⁵² „Deșteptarea”, I, nr. 20, 15 oct. 1933, p. 2

⁵³ *Loc. cit.* nr. 26, 12 dec. 1933, p. 4; „Adevărul”, 47, 22 dec. 1933, p. 3

⁵⁴ *Loc. cit.* nr. 2, 7 mai 1933; nr. 11, 9 iul. 1933

avocatul Netto Liberale, R. Hesselmann etc.⁵⁵ – este semnificativă componența etnică a listei-. Organizația nu s-a putu impune prin rezultate electorale.

Totuși, remarcăm că aceasta a editat un organ de presă, condus de Emil Mititelu, în care va publica mai ales Marcel Capril, care se ocupă, în special, de probleme de tineret.⁵⁶ Articolele sale, toate publicate în „Deșteptarea”, organul central de presă al PȚR, sunt de mare virulență antifascistă și militează pentru organizarea luptei unite a democrației, pentru combaterea defetismului și a extremei drepte.⁵⁷

Periodicul central al Partidului Țărănist Radical s-a oprit, în câteva rânduri asupra realităților din județ. Astfel, în 1935, în rubrica privitoare la situația muncitorimii, se publică un interesant articol privitor la greva de la Buhuși. Pe de o parte, semnatarul articolului se declară de partea muncitorilor, iar, pe de alta, părțitor, desigur, lansează un atac împotriva social-democraților, sindicatelor-considerate a fi incapabile să-i conducă pe muncitori- și Ministerului Muncii.⁵⁸ Dar nu e mai puțin adevărat că nici organizația județeană a PȚR nu s-a manifestat notabil în legătură cu revendicările și lupta clasei muncitoare.

5. Organizația județeană Dorohoi a fost înființată înainte de martie 1933, deoarece, la 1 aprilie edita primul număr al periodicului „Îndrumarea”⁵⁹

Organizația era condusă de: Constantin Gh. Stroici, Petre I. Boni, Mihail Costache Costaș și Ion Dumitru Crețu.

Reținem o mare întrunire organizată la Dorohoi, pe 22 octombrie 1933, la care au luat cuvântul Grigore Iunian, Vlad Dimitriu, Constantin Stoici, care se pronunță împotriva fascismului.⁶⁰

6. Organizația județeană Roman și în acest caz, știrile sunt „subțiri”. În alegerile comunale s-au depus chiar 3 liste ale național-țărăniștilor, datorită existenței cel puțin unui grup opozant în cadrul organizației locale. Cert este că unul dintre liderii locali, Mircea Stepanescu, candidează, în 1933, pe lista PȚR.⁶¹ La sfârșitul anului 1937, avem știri despre creare, în județul Roman, a noi grupuri țărănist radicale, dar, în alegerile din martie 1938, nu va exista nici un candidat pe listele PȚR.⁶²

În afara acestor organizații, să le spunem, mai mari, ne vom opri asupra altor organizații județene țărănist radicale din Moldova- cu o existență mai mult formală.

La **Piatra Neamț** exista, în august 1933, o organizație țărănist radicală. Cu puțin timp înainte, existaseră serioase convulsii între naționali țărăniști, grupul de

⁵⁵ *Loc. cit.*, nr. 25, 6 dec. 1933

⁵⁶ *Loc. cit.*, III, nr. 63, 2 nov. 1935, p. 4

⁵⁷ *Loc. cit.*, nr. 37, 24 mai 1924; nr. 46, 13 ian. 1935; nr. 68, 20 ian. 1936; nr. 83, 1 mar. 1937 etc.

⁵⁸ *Loc. cit.*, nr. 56, 9 nov. 1935

⁵⁹ „Îndrumarea”, Dorohoi, I, nr. 1, 1 apr. 1933; nr. 2, 15 apr. 1933. Sunt singurele numere pe care le-am găsit. Iată câteva titluri și preocupări: „Despre programul PȚR”, „Iunian combate în problema Skoda”, „Școala- factor de unitate națională”, „Reunirea basarabiei”, „Pacea lumii”. Unele articole au o oarecare tentă antisovietică.

⁶⁰ „Deșteptarea”, nr. 22, 5 nov. 1933

⁶¹ *Loc. cit.*, 4 nov. 1932; nr. 25, 6 dec. 1932; nr. 26, 12 dec. 1933

⁶² „Lumea românească”, nr. 20, 22 dec. 1937, p. 5

stânga dorind un program mai radical al PȚR- de esență țărănist radicală.⁶³ Între fruntași, Teodor Gavrilaş- agricultor-, N. Lazaride, C. Croitoru. În 1934, între organizațiile PNȚ figura și cea de Neamț.⁶⁴

În februarie 1933, PȚR nu avea organizație la Iași, dar Grigore Iunian ține o cuvântare. Însă, în alegerile din 1933, organizația de Iași prezenta o listă electorală, în frunte cu profesorul Traian Gheorghiu, listă care cuprindea persoane ce nu aveau legătură cu Iașul: C. Paraschivescu-Bălăceanu, C. Constandache.⁶⁵ În alegerile din 1937, organizația de Iași a PRȚ a candidat pe listele Frontului popular.⁶⁶

În ceea ce privește **Bârladul**, nu avem cunoștință despre existența vreunei organizații, dar întâlnim, ca reprezentant, numele lui D. Tănăsescu.⁶⁷

În alegerile parlamentare din 1933, listele candidaților din Moldova îi cuprind pe: N.C. Popovici-Lupa (**Tecuci**)⁶⁸, Mihai Paleologu (**Tutova**)⁶⁹, Mircea Ștefănescu (**Roman**).⁷⁰ La aceste din urmă organizații, șefii nu erau localnici și, probabil, veneau în județ doar cu prilejul campaniilor electorale.

Observăm, deci, că singura organizație județeană a PNȚ mai importantă și cu activitate notabilă este cea de la Covurlui. Restul par a fi doar de formă și contau foarte puțin sub aspect electoral.

Deși *tineretul* din partidele mari, nu urmau, în general, fracțiunile, totuși Grigore Iunian a fost urmat de mulți tineri, poate și datorită oscilațiilor conducătorilor Tineretului Național Țărănist de la sfârșitul anului 1932- începutul următorului. Lor li se adaugă un grup de tineri dintre fondatorii Tineretului Țărănesc din 1926. Organizația de tineret îl are în frunte pe Tudor Ionescu, secretar general al partidului. PȚR s-a îndreptat, cu precădere, spre tineretul studios și a încercat să-l scoată de sub influența extremei drepte. De asemenea, partidul a militat în Parlament în favoarea școlii, a studenților la Drept aflați în grevă și a găzduit la sediul său central conducerea Frontului Studențesc Democrat.⁷¹

Organizațiile de tineret ale PȚR din Moldova nu au fost puternice. Prima, dintre cele din Moldova și din Moldova de peste Prut, a apărut la **Iași**, ca o ripostă împotriva întăririi drepte și extremei drepte în rândurile studențimii și era formată din

⁶³ „Dimineata”, 18 iun., 1933, p. 7; „Deșteptarea”, nr. 8, 1934

⁶⁴ „Deșteptarea”, nr. 40, 28 iun. 1934

⁶⁵ „Dimineata”, 6 ian. 1933; 14 feb. 1933; „Deșteptarea”, nr. 1, 1 apr. 1933; nr. 38, 3 iun. 1934

⁶⁶ Emilia Sonea, Gavrilă Sonea, *Viața economică și politică a României. 1933- 1938*, Ed. științifică și enciclopedică, Buc., 1978, p. 235

⁶⁷ „Frontul verde”, I, iul. 1933; „Lumea românească”, nr. 216, 6 ian. 1938, p. 1. Revista „Părerii” din același oraș ataca alergia pe care o avea Grigore Iunian față de Frontul popular.

⁶⁸ Nicolae Popovici-Lupa- născut la 26 octombrie 1864, la Nicorești, jud. Tecuci. A absolvit Școala Centrală de Agricultură din București și Institutul Agronomic de la Universitatea din Halle. Președinte al organizației PȚR județului Tecuci. Din 1919- senator.

⁶⁹ Mihai Paleologu- născut la 27 martie 1886, la București-. De formație jurist, cu doctoral la Universitatea din Paris. În 1930, secretar general al Ministerului Justiției, în 1932, ministru al Finanțelor, anul următor- membru al Consiliului Superior de Stat. Între 1928-1931, 1932-1938- deputat (Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 250)

⁷⁰ „Deșteptarea”, I, nr. 25, 6 dec. 1933, p. 2; nr. 26, 12 dec. 1933, p. 4

⁷¹ Gheorghe Dumitrașcu, *Locul...*, p. 68

„titrați, absolvenți și studenți universitari” Organizația cuprindea o regiune mai mare și era condusă de Ion I. Coliban.⁷²

O altă organizație de tineret exista și în **Baia**.⁷³

Se cunoaște, în general, orientarea programatică și de acțiune antifascistă a tineretului țărănist-radical.⁷⁴ Hotărârea luată la iași de cei ce înjghebau organizația de tineret privește ajutorarea, prin orice mijloace, a țărănimii, considerată a fi baza țării, a claselor producătoare. Tinerii țărănist-radicali se manifestau pentru o „*democrație sinceră și radicală*” De asemenea, au o orientare antifascistă, condamnând „*curentele de dictatură de orice fel care amenință din toate părțile*” Teoretic cel puțin, concepția tineretului țărănist radical din Moldova se identifică aproape cu cea a tinerilor comuniști din această parte a țării.⁷⁵

Foarte probabil, tineretul își va fi desfășurat apoi activitatea în organizațiile județene ale „bătrânilor”, pentru că nu i-am mai întâlnit ca organizație distinctă.

*

Partidul Țărănist Radical nu s-a remarcat, în Moldova, la nivelul celor tradiționale la nivel național. Personalitatea marcantă, Grigore Iunian, a avut însă un cuvânt de spus și nu s-a putu face abstracție de el, având o prezență semnificativă și în Moldova. Oricum, socotim utilă această comunicare în ideea că, și pe „linie țărănist-radicală”, în Moldova se întâmpla ceva.

MOLDAVIA - THE PLACE WHERE „SOMETHING” HAPPENED- ABOUT THE RADICAL PEASANT PARTY ORGANIZATIONS (1932 – 1940)

SUMMARY

After a short presentation of the Radical Peasant Party (1932 – 1940), a left democratic party, this work presents the Moldavia organizations, as well as the party personalities. We present only the most powerful country organizations (such as Covurlui, Botoșani, Baia, Dorohoi, Roman) and the local personalities, like Mihail Filip –theorist economist–, Vlad Dimitriu –advocate–, Ion Apăteanu etc.

It is true that, in Moldavia, the PTR did not distinguish itself like the traditional parties did, but we think that from the radical peasant doctrine point of view, something happened in the North Eastern Country of Moldavia.

⁷² *Loc.cit.*, nr. 37, 27 mar. 1934

⁷³ *Loc.cit.*, nr. 2, 7 mai 1933; nr. 20, 15 oct. 1933 Se punea serios problema pregătirii ideologice a cadrelor și chiar apariția unei „*foi*” În acest context, și problema tineretului.

⁷⁴ *Loc.cit.*, nr. 80, 27 nov. 1936, p.1 „Moțiunea tineretului țărănist radical”

⁷⁵ „Scânteia”, IV, nr.1, 31 ian. 1935; „Tânărul leninist”, XI, nr.2-3. 1936